

PREFAȚA

De la începutul carierei mele pe câmpul istoriei, am văzut în Austria un dușman înverșunat al neamului românesc. Încă în 1876, sunt acum 38 de ani, am combătut ideile Sasului Robert Rösler asupra originii Românilor și a formării naționalității române la sudul Dunărei, idei care urmăreau ținta politică de a surpă dreptul istoric al Românilor asupra țărilor de peste munți. Am revenit asupra acestei chestii teoretice care însă eră în strânsă legătură cu sistemul politic austro-ungar, în 1884, în volumul meu *Teoria lui Rösler* care apărură în 1885 și în Paris în limba franceză, sub titlul, *Les Roumains au Moyen-Age, une énigme historique. In Istoria Românilor din Dacia Traiană*, când am ajuns la vol. V în 1892, am expus toată politica cea plină de rea credință, și bazată pe cea mai întinsă corupție, una din marile infamii de care e plină istoria Austriei, pentru a răpi de la Moldova cea mai frumoasă parte, țara Bucovina, expunere ce mi-a fost cu putință să o fac pe baza unor documente, culese de marele patriot Eudoxiu de Hurmuzaki din arhivele ministerului de războiu din Viena, folosindu-se Hurmuzaki de neștiința Nemților despre rușinile conținute în arhivele lor, pentru a le copia și a le da Academiei române.

Astfel învățând a cunoaște pe deplin atât teoretic cât și practic pe Nemții austriaci, (să nu fie amestecați cu Germanii din Imperiul German), mi-am întors cercetările asupra Ungurilor arătând interesul lor la teoria necontinuității Românilor în Dacia, pentru a putea îndreptăți robia revoltătoare în care ei țin pe frații noștri de peste munți. În 1896, odată cu apariția volumurilor mele cele două, încoronate de Academia franceză, *Histoire des Roumains de la Dacie Trajane*, am publicat o lucrare îndreptată în contra sărbătoririi din partea Ungurilor a Mi-

leniului maghiar, adecă a aniversărei de o mie de ani de când ei au pus piciorul în Ungaria, și deci stăpânire pe țările române de peste munți: *Les Roumains et les Hongrois à l'occasion du Milléniun maghyar*. Am revenit asupra acestei chestii combatând și mai energie purfarea Ungurilor față de Români cu prilejul Expoziției și a congreselor din Paris 1900, când unгурul *de Bertha* atacă iarăși pe Români prin un volum, răspândit gratis în Paris în multe mii de exemplare: *Roumains et Maghiars devant l'histoire*—prin un răspuns al meu *Maghiars et Roumains devant l'histoire* 1900, în care am procedat ca și de Bertha, trimitând critica mea la toți membrii tuturor congreselor, și la toți oamenii politici din Europa și America.

De atunci nu am încetat de a lupta contra Austro-Ungariei, pentru a apăra atât cauza Românilor de peste munți, cât și cea a celor din Regat.

Dacă am amintit toate aceste, am făcut-o, ca să se știe că poziția luată de mine contra Austro-Ungariei nu este ceva nou, ivit cu prilejul marelui războiu ce bântuie acuma omenirea, ci este numai răsunetul unei vechi convingeri.

* * *

Am publicat, în această broșură, cele mai multe din articolele scrise de mine cu prilejul evenimentelor mai noue de la 1911 încoace, și care toate se rapoartă mai ales la ținuta politică a Austro-Ungariei față de România și de Români în deobște, căutând să pun pe toate fețele în lumină, purtarea ei dușmănoasă față cu neamul nostru, atât cu acel subjugat de ei, cât și acel liber care stă Ungurilor ca un spin în ochiu, din cauza atrăgerii fermecătoare ce o exercită asupra fraților săi din Ungaria.

M'am silit astfel să răstorn toate mărturisirile de prietenie pe care Austro Ungaria le aruncă în lume față de Regatul român, arătând că situația respectivă a Ungurilor față cu Români dă de minciună toate aceste mărturisiri; căci raporturile între popoare sunt determinate în deosebitele timpuri de condiții fatale iarăși deosebite, asupra căror voința omenească nu are nici o putere, și tocmai de așa fel sunt acele ce se află între Români și Unguri.

Am arătat nu e vorba că, dacă Ungurii ar fi înțelepți, ar trebui să înțeleagă că singura lor scăpare este o alipire cătră poporul român, întru cât aceste două neamuri alcătuiesc singure două insule deosebite în marele ocean

de Slavi ce scaldă cu valurile sale Răsăritul Europei; dar pentru ca o așa apropiere să fie cu putință se cere mai întâi ca Ungurii să se lepede de idea lor favorită, desnaționalizarea Românilor și prefacerea lor în Maghiari, pentru a înmulți astfel numărul prea mic al propriului lor popor. De așa ceva însă Ungurii nici nu vreau să audă, dovadă că ceea ce au găsit ei mai de preț, pentru a da o mulțămintă Românilor din Statul lor, care se bat cu așa jertfe pentru *patria maghiară*, este a le încuviința învățătura limbei lor ca limbă auxiliară în cele două clase primare începătornice!

Am crezut că este bine să înmănunchiez în un volum cele ce am scris la deosebite împrejurări, sub îmboldirea momentului, dar care sunt toate inspirate de același gând și izvorâte din aceeași simțire.

* * *

Despre ideile răsfirate pe paginile următoare, atrag luarea aminte asupra mai multor puncte care pot avea oarecare însemnătate. Mai întâi constat eu însumi că m'am înșelat în unele priviri: bunăoară în așteptarea ca popoarele din Austro Ungaria să se revolte la izbucnirea războiului, în loc de a se bate cu cele de aceleași neam de peste hotare, în interesul Nemților și a Maghiarilor. Din contra ele s'au bătut și se bat cu destulă credință, ce nu e vorbă, este mai mult forțată, de teama amestecului regimentelor din deosebitele naționalități alcătuitoare ale monarhiei Habsburgilor. M'am convins însă și mai mult de cât în 1907, când soldații țărani români au mântinit ordinea în România contra fraților revoltați, că ogauizarea Statului poate avea în unele împrejurări, o putere mai mai mare decât simpatia de neam. Ceva însă tot eră adevărat din cele ce am susținut eu. Este molăciunea cu care s'au bătut armatele austriace, ne însuflețite de același gând, neavând nici un ideal care să le încalziască inima și conduse de generali necapabili, din cauză tot că mintea lor nu e solicitată de nici un simțământ îmbolditor, de aceea a trebuit să se cedeze comanda armatelor austro-ungare generalilor germani. Dacă deci revolte nu au izbucnit în afară, ele au mornit înlăuntrul și au avut un efect dărăpănător asupra monarhiei dualiste.

Al doilea punct în care m'am înșelat, a fost că Germania va părăsi și ea alianța Austro-Ungariei, cum a făcut-o Italia. La Italia s'a adeverit; la Germania, nu!

Dar ceea ce țin să arăt că am susținut cu tot atâta putere cât și dreptate, ceea ce alcătuește fondul obștesc al articolelor mele, este că Austro-Ungaria ne este dușmană și că este cu neputință ca să mergem alături cu ea, contribuind astfel și la schimbarea mentalității țării în această privire și a îndepărtă pe Români liber de înglobare în Tripla Alianță și mai ales de la o acțiune a lor alături cu Austro-Ungaria contra Rusiei, și a determina din protivă un curent favorabil unei apropieri de Rusia — rezultatul cel mai mare politic al timpurilor din urmă.

* * *

Mi se va bănuî poate că am fost în trecutul meu protivnic și politicei rusești, cum o dovedesc cele 2 volume din 1880, *Războaiele dintre Ruși și Turci și capitolele privitoare la relațiile noastre cu Rușii din Istoria Românilor din Dacia Traiană*. Lucrul este adevărat. Inșă să se bage de samă că avem de ales între două primejdii: cea dinspre Austro-Ungaria și cea dinspre Rusia. Care este mai mare? Fără îndoială că cea ce ne amenință de la Apus, de vreme ce mai întâi aici să amenință cu moartea a treia parte a neamului nostru și o parte pe deplin deșteptată la viața națională, în care deci ghiarele peirei erau să producă mult mai mari dureri; apoi această parte ocupă o regiune care alcătuește chiar inima țărilor române și fără de care o țară românească tare și asigurată pentru viitor nici nu poate fi cugetată; în sfârșit baștina neamului românesc este partea cea mai sănătoasă a întregului neam.

Dacă inșă pierderea Românilor de peste munți trebuia să ne doară mult mai reu de cât cea a celor din Basarabia, mai este de luat în privire că niciodată nu putem lua aceasta din urmă regiune cu puterea de la Ruși, căci ei sunt o masă ce nu poate fi distrusă, ori cât ar fi ea de bătută în un războiu, și o astfel de dobândire ne ar îndușmăni pe veci cu un Stat puternic și trainic și ne ar arunca în vasalitatea Austriei, când am fi nevoiți să recurgem fără încetare la ajutorul ei pentru a mănține Basarabia recucerită. Din contra orice am lua de la Austria va rămâne alipit de noi pentru totdeauna, întru cât luăm de la un Stat menit să piară prin descompunere națională. Mai este apoi de luat în privire și primejdia cea mare și imediată a unui acțiuni contra Rusiei prin cucerirea Moldovei și deslipirea de România a Dobrogeii.

Aceste argumente prea puternice m'au determinat a'mi schimbà *în clipele actuale* părerile mele despre Rusia și a alege mai curând alipirea de ea de cât de Austro-Ungaria în marele conflict european.

* * *

Ce să facem însă? Să pășim imediat la această legătură, să mai stăruim în neutralitate? Țara ar fi în deoște pentru alternativa d'întâi; guvernul însă caută să tot amână lucrul. Cât a trăit Regele Carol această rețineră a conducătorilor țării eră motivată prin amenințarea M. S. de a abdică cu toată dinastia, împrejurare ce nu eră de dorit în starea de lucruri actuale.

De când a venit regele Ferdinand, această presiune a dispărut, și M. S. a declarat chiar că va fi, ca Rege constituțional, totdeauna în înțelegere și unire cu organele legale ale țării.

Guvernul însă, și anume chiar elementele acele ce erau mai înainte pentru intervenirea imediată, ca ministrul Costinescu, găsesc acuma ca așa ceva ar fi primejdios.

Motivele cari se aduc sunt: întâi că nu amavea toată pregătirea trebuitoare unui războiu îndelungat, lipsindu-ne mai ales muniții și medicamente; al doilea ar fi cu neputință de întimpinat o luptă pe două fronturi deodată, cu Germano-Maghiarii la nord care s'au pregătit puternic pentru a apăra Transilvania, și cu Bulgarii la sud cu care nu s'a așezat încă condițiile împăcării. În Transilvania ar trebui să intrăm cu toate puterile noastre pentru a-o zmulge din mâinile Ungurilor și pe ajutorul Rusiei atât de prinsă în Polonia și Prusia orientală nu putem să ne razămăm. Bulgarii apoi nu sunt nici ei de desprețuit, având peste 300,000 de oameni. Războiul în asemenea condiții mai ales dacă s'ar trăgână mai mult de cum invoesc aprovizionările noastre, ar putea fi pentru noi o adevărată nenorocire.

Nu voim să tragem la răspundere guvernele pentru neîngrijirea lor de interesele noastre militare și pentru încredințarea aprovizionării lor tocmai puterilor cu care *vecinătatea* noastră putea să ne împlice în dușmăni; căci o succesiune se ia cu bunurile și relele ei.

Așa și cu succesiunea Regelui Carol.

Toată desbaterea poartă însă asupra unei stări de fapt *actuale* asupra căreia oamenii competenți, adecă militarii ar trebui să'și dea părerea, căci numai ei sunt com-

petenți să spună, dacă pregătirea noastră e indestulătoare și dacă puterile cu care vom intra în luptă sunt așa de covârșitoare.

Prin urmare, chestia intrării noastre în acțiune fiind *domeniul militar* se cuvine ca oamenii ce'i aparțin să se rostiască.

Ar trebui deci consultată o întrunire a tuturor ofițerilor noștri superiori, iar nu noi civili să hotărâm o chestie așa de gravă ce periclitează interesele noastre mai vajnice numai de frică.

Dacă guvernul ieă asupra lui singur o așa de însemnată daraveră, poate da cu drept cuvânt loc la bănuiala că el urmează tot politica defunctului Rege, adică trăgănarea neconținută a intrării noastre în acțiune pentru a înlătură astfel pășirea contra Austro-Ungariei și deci toate cele invocate de guvern pentru a justifica această ținută sunt numai pretexte care să favorizeze puterile germano-maghiare.

Dar să se bage bine de samă un lucru. În acest timp Ungurii cari prevăd catastrofa finală, neînlăturata prăbușire a Statului dualist, se îngrijesc de a se pune în acest caz bine cu Rușii, pentru a păstră din ruinarea Statului, lor măcar Transilvania, cetatea munților și inima lui. Am atras noi cei d'întâi luarea aminte asupra Austriei „mare pericol“ ¹⁾ și revenim asupra lui prin aceste rânduri încă odată, pentru a pune pe Români în pază despre acest lucru. O defecție a Ungurilor cătră Ruși ar conveni mai mult intereselor rusești de cât ajutorul nostru, întru cât atare defecție ar *ruinà dintr'o singură lovitură Impărăția Habsburgilor*. Ungurii ar cere, pentru acest mare concurs dat Triplei Înțelegeri, pastrarea dacă nu a regiunilor slave, ceea ce Rușii nu pot îngădui, cel puțin acea a regiunilor românești, ceea ce Rușii le vor încuviința, neavând pentru ce a le da României, *care a refuzat statornic orice ajutor Triplei Înțelegeri*.

Prăbușirea visului nostru național va avea însă efectul cel mai nenorocit asupra Regatului Român și asupra neamului nostru. Mai întâi Statul nostru rămânând mai mic de cât celelalte State din Balcani, va pierde orice întâietate în Răsărit, și va cădea din starea de astăzi la

1) Vezi articolul ce poartă titlul de la pag. 121.

una de a doua sau a treia mână. Românii de peste muni vor fi jertfiți cu desăvârșire Ungurilor și vor dispărea nimicindu-se a treia parte—și cea mai bună și mai neaoșă a întregii Românii.

Această cădere și peire vor da o lovitură de moarte spiritului românesc ; va tăia tot avântul lui către cultură, către propășire ; căci este știut că *precum izbânzile mari politice înviorează mintea popoarelor, tot așa pierderile de puteri istovesc și vloga intelectuală.*

La Români ruina idealului lor național și stângerea lui pentru totdeauna ca facla care să le lumineze viitorul, va atinge cu atât mai mult mintea românească cu cât *îmboldirea ei spre dezvoltare și înflorire a fost datorită ideii române care a pătruns ca un foc ascuns în toate părțile locuite de Români pregătind deci întreg poporul spre unitatea culturală întâi, având însă de corolar neapărat unitatea politică.*

Această ruină a neamului românesc și stângerea strălucirii lui intelectuale ar fi moștenirea cea mai tristă pe care a lăsat-o Regele Carol I, și pe care guvernul de astăzi pare a o urmă cu aceeași nenorocită statornicie.

* * *

Destăinuirile de tot proaspete asupra desbaterilor urmate în sinul comitetului executiv al partidului conservator au limpezit cu desăvârșite pricinile pentru care stăm în nelucrare. Nu sunt acestea nici nepregătirea militară de oarece dacă am fi mers cu Austro-Ungaria, am fi fost pregătiți de-acum trei luni ; nu sunt nici frica de Bulgari cu care nu s'a angajat până acum nici o tratare diplomatică, cu toate că a fost destul timp pentru a limpezi chestia cu vecinii noștri de peste Dunăre—ci cauza adevărată este nevoința conducătorilor noștri de pași contra Austro-Ungariei, și lucru curios este că ambii capi ai partidelor așa numite istorice sunt de aceeași părere de a nu merge contra Ungurilor. Intre altele se aduce ca argument că România e destul de mare pentru o populație dublă și că nu are nevoie de a se lăși peste țări ce nu sunt ale ei ; că mouarbul din casa Habsburgilor este și marele Duce al Transilvaniei, și că în această însușire va îngriji ca țara lui să aibă toate drepturile și libertățile trebuitoare ; că în această privință—asa ne spune capul partidului conservator—sunt de perfect acord cu părerile Regelui actual ;

că prin urmare—aceasta o deducem noi—România trebuie să-și iee ziua bună de la visul ei de mărire, de la visurile ei de întregirea neamului, de la visurile ei de întrunire sub același sceptru a mădularilor rășchirate ale poporului românesc.

Nu voim să ne întrebăm ce se face cu Bucovina, de oarece împaratul Austro-Ungariei e și mare Duce al Bucovinei, cum este Împarat al Ierusalimului.

Nu înțelegem reținerea capilor partidelor politice în care ar trebui să se cutremure fibra românească în aceste momente supreme, când istoria ne-au adus neașteptatul dar al provinciilor române pe care n'am avea de cât să întindem mâna spre a le lua.

Dar pe semne că așa a fost să fie. Pe timpul lui Mihai Viteazul, a fost omul cu năzuinți mari, cu sufletul uriaș; dar au lipsit împrejurările. În timpurile noastre, toate împrejurările sunt favorabile; dar lipsește omul care să le închege și să se folosească de ele; căci ca partidele să renege șefii lor, aceasta nu li se poate cere, fiind date interesele materiale și personale ce leagă partidele de acești capi, și teama ca să nu piardă câștigurile și foloasele actuale sau eventuale legate de închegarea de partid și prin urmare atârănătoare de capii lor.

Va trebui deci să asistăm la priveriștea zdrobitoare de orice avânt sufletesc a visului nostru național care va dispărea în zarea orizontului, lăsând în urma-i un popor întreg zdrobit și deziluzionat cu ceea ce avea mai scump în sufletul său.

Vom închide aripele gândului, cum vom închide pe acele ale speranței; ne vom mărgini în viața noastră searbădă și restrânsă și vom duce-o înainte pe colțul acesta de pământ cum vom putea.

Cu toate aceste sufletul meu se revoltă la o așa perspectivă. Tot nădăjduesc că nu va fi aceasta soarta poporului Român și că nu-și vor împlini scopul acei ce-i conduc destinele. Nu! Acea mână ne va ajuta care ne-a dăruit noroc în mijlocul hoardelor barbare, și care a rupt zăgazarile robiei încinse de veacuri în jurul nostru. Va veni ea la timp, va deschide ochii orbilor, va da gură mușilor, și va așeză scumpa noastră țară în rostul vremilor de azi, și în mijlocul puterilor ce se avântă cu pasuri uriașe spre zorii vieții libere de mâni.